

Ивана Ђикић,
Јелена Крунић Славковић,
Марија Симовић

Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево

УМРЕЖЕНОСТ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ „СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ” КРАЉЕВО СА ДРУШТВЕНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ У КОРИСТ ДЕЦЕ И ОМЛАДИНЕ

Сажетак: У овом раду су представљени програми и радионице које се одржавају у Народној библиотеци „Стефан Првовенчани” Краљево, а који су организовани и реализовани као резултат сарадње Библиотеке са различитим организацијама и установама које делују у локалној заједници. Наглашена је важност неговања традиционалних партнерских односа са бројним краљевачким образовним и културним установама, али и отвореност према успостављању нових видова сарадње у циљу креирања што разноврснијих програма које ће понудити, пре свега деци и младима. Тиме је проширена и унапређена програмска делатност Библиотеке и повећана њена видљивост у локалној заједници, што као последицу има и веће учешће омладине у њеном раду.

Кључне речи: библиотека, библиотечки пројекти за младе, традиционална партнерства, нови облици сарадње

Увод

Процес мењања и развоја библиотеке као јавне установе одвија се паралелно са променама и развојем друштва у целини. Традиционално одређење библиотеке као установе која посредује између књиге и читаоца умногоме се променило, па се у модерном друштву овој установи културе додељују знатно шире и значајније улоге.

„Библиотеке су у средишту развоја информационог друштва јер су суштински значајне за информисаност грађана, за њихово усавршавање и индивидуални

развој, неопходне су за развој образовања, науке и културе, покретач су свеукупног развоја слободног демократског грађанског друштва. Библиотеке, под једнаким условима и без обзира на разлике, обезбеђују свим грађанима остваривање људских права у домену слободе изражавања, стваралаштва, интелектуалних и других грађанских слобода, као и остваривање комуникације с другим грађанима и интелектуалним добрима у земљи и иностранству.”¹

Дакле, према слову закона савремена јавна библиотека мора да буде у служби заједници тако што ће бити место које пружа могућност појединцу да оствари своја људска права помоћу несметаног и једнаког приступа знању и информацијама, без обзира на све разлике. Тако значајну улогу библиотека може да оствари једино сарадњом и заједничким деловањем са установама локалне заједнице.

Поред начела демократичности, оличеног у несметаном и једнаком приступу библиотечких програма сваком појединцу, дејча одељења библиотека треба да испуне још једну значајну улогу, развијање љубави према читању код деце, као једне од важних активности учења које подстиче критичко размишљање и друштвену свест.

Рад Дечјег одељења Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” Краљево посвећен је остваривању ових циљева. Оно се ослања на дугу и успешну традицију која је започета 2004. године, када је отворен нови простор за одељење, а Милоје Радовић постављен на место дечјег библиотекара. Овај важан корак у развоју установе није само отворио нове просторне капацитете, већ је донео и нови концепт рада Дечјег одељења као „куће свих кућа”, који је Милоје Радовић осмислио како би се што више приближили потребама деце и њиховог одрастања. У овом новом концепту, библиотека се поставља као пријатно и инспиративно место где се деца осећају сигурно, а истовремено се подстиче њихова креативност и љубав према књигама. Кроз систематичан и савремен приступ, базиран на библиотечким принципима и методама, Дечје одељење је развило широк спектар активности, укључујући креативне радионице, књижевне сусрете и едукативне програме, као и интензивну сарадњу са различитим институцијама у локалној заједници.²

Као резултат овог континуираног и посвећеног рада, Дечје одељење је постало препознатљиво по својој изузетној пракси која је стекла велики углед не само у Краљеву, већ и шире у региону. Народна библиотека „Стефан Првовенчани” данас је једна од водећих установа у Србији када је реч о развоју програма за децу и младе. Краљевачка библиотека позната је по својој иновативности и високим

¹ „Закон о библиотечко-информационој делатности”, *Службени гласник РС* бр. 52 (2011) и 78 (2021), чл. 5, <https://nb.rs/wp-content/uploads/2024/06/Zakon-o-bibliotecko-informacionoj-delatnosti-21.pdf>.

² О богатој пракси краљевачке библиотеке у раду са децом може се детаљније прочитати у: Милоје Радовић, „Дечје одељење – одељење радости и знања”, у *Век и по библиотеке у Краљеву: Народна библиотека „Стефан Првовенчани” Краљево: 150 година*, (Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2018), 133–172.

стандардима у свим сегментима рада са младим читалачким аудиторијумом. Ова добра пракса, успостављена пре скоро две деценије, и данас чини чврсту основу на којој Библиотека развија своје програме, унапређује услуге за најмлађе кориснике и активно доприноси развоју културног живота у граду и шире.

Традиционална партнерства

Као једно од основних начела у свом пословању Библиотека истиче неопходност партнерства и повезивања са установама, друштвима и удружењима локалне заједнице, као и са појединцима – стручњацима из различитих области.³ Стална сарадња је остварена са свим основним и средњим школама на локалу, Предшколском установом Краљево, Заводом за јавно здравље, Црвеним крстом Краљево, Друштвом историчара Рашког округа, СОС Дечјим селом Краљево, Народним музејом, као и многим друштвима и удружењима која делују на подручју општине. Ова традиционална партнерства су значајно допринела обликовању библиотечких услуга и повећању видљивости Библиотеке у локалној заједници, што као последицу има повећање броја деце и младих који су корисници ових садржаја.

„Прилика да се изазове интересовање деце за читање и учење, информације и библиотеке, још увек се посматра као чин кратког даха. Искоришћавање овог интересовања док су деца још увек у редовном образовању, посао је за библиотекарске службе за младе.“⁴ Дечје одељење Библиотеке у сарадњи са вртићима и предшколским установама из Краљева организује различите програме и радионице како би малишанима у раном узрасту представило важност и лепоту читања, али и помогло да усвоје навику доласка у Библиотеку. Пошто се библиотекарски за децу обраћају различитим узрастним групама, чије се потребе и интересовања појединачно разликују, ови програми су пажљиво осмишљени тако да њихов садржај буде у складу са њиховим годинама. Малишанима, који похађају васпитне групе у вртићима и предшколцима, библиотекарски читају сликовнице, разговарају о прочитаном тексту, дискутују о непознатим речима и појмовима и тако их полако уводе у свет литературе. Њима су визуелни садржаји најлакши за разумевање, па се у раду користе и методе које подржавају овакав вид учења. Дobar пример за то је радионица едукативног карактера „3Д свет“, а за њену реализацију се користе таблети и апликација *Quiver* која подстиче учење на интересантан начин, спајајући игру са тродимензионалним ефектима. Једноставна је за коришћење с обзиром на то да се кроз *Quiver* апликацију обједињује неколико активности, нпр. она боји припремљене садржаје који се потом могу и скенирати. На тај начин деца

³ У припреми рада коришћени су Извештаји о раду НБ „Стефан Првовенчани“ Краљево, доступни у архиви Библиотеке.

⁴ Sjuzan I. Higin, *Javne biblioteke i službe za mlade* (Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2009), 29.

се забављају учећи нешто ново, али и обнављају постојећа знања о свету који их окружује. Ова радионица се може одржавати у просторијама Библиотеке, али и у вртићу, предшколској установи или школи.

Једна од значајних улога савремених библиотека је подржавање формалног учења на свим нивоима, па краљевачка Библиотека кроз блиску сарадњу са основним и средњим школама остварује овај задатак. У складу са савременим технолошким тренутком, афинитетима основношколаца и средњошколаца и њиховом потребом за атрактивнијим и пријемчивијим едукативним садржајима, продуктивнијим и мање формалним учењем, Библиотека реализује низ едукативних радионица за децу осмишљених тако да се садржај досадашњих радионица пренесе из традиционалне у дигиталну форму. За реализовање овако осмишљених програма потребни су одређени технички ресурси (добра интернет конекција, таблети, пројектор, платно за пројектор), којима краљевачка Библиотека није располагала. Како буџет НБ „Стефан Првовенчани” Краљево није био довољан да се прибаве ова техничка помагала, конкурисано је за додатна средства код Министарства културе и информисања Републике Србије пројектом „Путујуће дигитално свезнање”. Пројекат је препознат као добар и одржив, и додељена је значајна финансијска помоћ за набавку ресурса неопходних за његову реализацију. Приновљено је петнаест таблета, држача за таблете, пројектор, платно за пројектор и дигитални фото-апарат. Ови ресурси уклонили су препреке за осавремењивање традиционалних модела едукације и дали могућност библиотекарима да осмисле и реализују нове начине рада са младим корисницима.

Пројекат „Дигитално путујуће свезнање” је скуп креативних радионица намењених деци основношколског узраста. Идеја водиља за његово осмишљавање је покушај скретања пажње младима да онлајн-окружење, осим размене фотографија, мисли и идеја путем друштвених мрежа, представља и значајан извор квалитетних образовних ресурса и бесплатних едукативних апликација. Циљ пројекта је пренос традиционалних модела учења и провере знања у дигиталну форму, а како би то постигли аутори су осмислили квизове и креирали их на бесплатној интернет апликацији *Kahoot!*. Овај садржај обухватио је радионице из четири области људског знања: географије, историје, граматике и књижевности српског језика. Радионице се периодично одржавају и намењене су ученицима осмог разреда краљевачких основних школа.

Апликација *Kahoot!* пружила је библиотекарима бројне могућности приликом организације програма намењених ученицима основних и средњих школа. Међународни дан матерњег језика 2020. године обележен је такмичењем у виду квиза – посвећеном правопису и граматичи српског језика. У сарадњи са Друштвом историчара Рашког округа, на *Kahoot!* платформи, Библиотека организује едукативни програм „Краљево бира знање” у оквиру ког се обрађују теме завичајне историје. На истој платформи приређен је и програм посвећен промоцији математике као науке која се са лакоћом може савладавати креативним упошљавањем различитих дигиталних алата.

Библиотека има дугу традицију сарадње са установама које промовишу здраве начине понашања, Градским заводом за јавно здравље Краљево и Црвеним крстом кроз организацију предавања, трибина и радионица, чији је циљ да, пре свега младима, подигну свест о значају здравих стилова живота и о значају превенције уопште. У складу са Међународним и Националним календаром здравља одржавају се трибине и радионице које се баве ризицима и превенцијом болести зависности, полно преносивих болести, организују се предавања о значају

Радионица „3Д свет”, 2022. (из збирке фотографија Завичајног одељења Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” Краљево)

правилне и здраве исхране, о значају оралне хигијене. Едукатори на овим трибинама су често волонтери поменутих организација – вршњаци младих којима су предавања намењена, јер је вршњачка едукација један од најделотворнијих метода преношења знања и информација.

Сарадња је по дефиницији двосмерни процес, па краљевачка Библиотека активно учествује и доприноси реализацији различитих пројеката својих партнера. У оквиру пројекта „Бајке”, аутора Маријане Дедовић и Дарка Митровића, васпитача из вртића „Младост”, библиотекар Дечјег одељења су као гости-предавачи представили библиотеку као место где се бајке чувају међу корицама књига, али и у коме настају нове приче. Предшколска установа „Чуперак” је уврстила

одређене садржаје Библиотеке у саставни део програма обележавања Дана шале. „Едука центар” је још једна од установа са којима краљевачка Библиотека има дугогодишњу сарадњу и са њиховим предшколцима је, поводом Међународног дана матерњег језика, реализована радионица „Словарица” на којој је деци представљен живот и рад Вука Стефановића Караџића.

Библиотекари Дечјег одељења се радо укључују у пројекте који се односе на формирање инклузивних заједница на територији Краљева и који указују на потребе деце са потешкоћама у развоју, али и представљају њихове активности

Радионица „3Д свет”, 2023. (из збирке фотографија Завичајног одељења Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” Краљево)

и таленате које поседују. У оквиру школског пројекта „Инклузивна пракса кроз културу и традицију наших градова”, подржаног од стране Европске омладинске организације за регионалну сарадњу, а под покровитељством Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, Библиотека је угостила ученике и наставнике Школе за основно и средње образовање „Иво Лола Рибар” Краљево и Завода за одгој и образовање особа са сметњама у психичком и тјелесном развоју из Тузле. Гостима је представљен књижни фонд и програмска делатност Библиотеке, као и други едукативни и забавни садржаји који су најмлађим корисницима на располагању. Постављајући бројна питања о ономе што су приликом посете видели и чули, деца су показла радозналост и заинтересованост за поновну посету.

Оваквим умрежавањем са образовним, културним и здравственим установама на нивоу локалне заједнице, Библиотека је проширила понуду својих програма и отворила могућност великом броју деце да у тим програмима учествују као њихови конзументи, али и као креатори њихових садржаја кроз различите облике вршњачке едукације.

Нови облици сарадње

Библиотека негује повезаност са традиционалним партнерима, али континуирано ради и на успостављању нових облика сарадње ради проширивања и унапређивања своје програмске делатности, а на добробит деце и младих у заједници.

„С аспекта основних демократских вредности за савремену јавну библиотеку се може рећи да служи јавности тако што служи појединцу – грађанину и он у њој има место за остваривање свог права на несметан и једнак приступ знању и информацијама, без обзира на све разлике.”⁵ Савремена демократска друштва теже инклузији осетљивих група у друштвене токове, а библиотеке треба да следе том циљу. У претходном делу је наведена сарадња краљевачке Библиотеке са ШОСО „Иво Лола Рибар” у покушају афирмације деце и особа са сметњама у развоју, њихових талената и потреба. Припадници ромске националности су такође препознати као група која је подложна дискриминацији у нашем друштву. У светлу такве реалности НБ „Стефан Првовенчани” је успоставила значајну и успешну сарадњу са удружењем грађана „Руке пријатељства”, које интензивно ради на унапређивању образовања и побољшању животних услова ромске деце. Близак контакт са Библиотеком и едукативним и забавним садржајима, који су на располагању њеним најмлађим корисницима, помаже деци ове друштвене групе у бољој социјалној интеграцији у локалну заједницу.

Значајно учешће у креирању програмске делатности Библиотеке имају и појединци ентузијастички различитих професија. У сарадњи са етномузикологом Олгом Лазовић реализована је музичка радионица „Музика није бука – уживај у ритму звука”. Радионица је конципирана тако да се кроз различите врсте песама – тапшалице, бројалице, дидактичке музичке игаре, слушање одабране музике – полазницима пруже основе музичке писмености. Програм радионице је прилагођен деци узраста од четири до осам година.

Едукативно-креативну радионицу за децу нижег основношколског узраста, конципирану као својеврсни читалачки клуб, под називом „Врт детињства” осмислила је и реализовала Лидија Ђоковић, професор српског језика и књижевности. Окосницу радионице су чиниле активности попут усавршавања вештине изражајног читања, интерпретације прочитаног, драматизације одабраног текста, дискутовања у вези са постављеном темом и бројни други едукативно-креативни

⁵ Vesna Crnogorac, *Javne biblioteke i demokratija* (Beograd: Clio, 2018), 21.

моделу који су у блиској вези са развијањем читалачких навика, доброг читалачког укуса и културе усменог и писаног изражавања. Проф. Ђоковић је као предавач учествовала и у организовању припремне наставе за полагање завршног испита из српског језика, намењене ученицима осмог разреда. Овакви програми сврставају Библиотеку у ред једне од најзначајнијих установа неформалног образовања у локалној заједници.

Радионица „Путујуће дигитално свезнање”, 2022. (из збирке фотографија Завичајног одељења Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” Краљево)

Дипломирани психолози Сања Зечевић и Наташа Драгојловић су реализовале програм професионалне оријентације за ученике завршних разреда краљевачких основних и средњих школа. Полазници су прошли кроз три нивоа испитивања својих професионалних преференција: информисање, испитивање интересовања и особина личности и саветовање. Циљ овог програма је да ученицима, који ће се ускоро наћи пред избором средње школе или факултета, помогне да одаберу најадекватнији образовни профил, сходно њиховим афинитетима.

Радмила Весковић, дугогодишња новинарка са искуством у штампаним медијима, на радију и телевизији, онлајн и агенцијском новинарству, осмислила је и реализовала циклус радионица „Основе јавног наступа: говори јасно, уверљиво

и без треме”. Програм радионице је прилагођен деци средњошколског узраста (трећа и четврта година средње школе). Полазници су у оквиру шест модула, од по два часа (укупно 12 часова), учили и увежбавали вокалну и визуелну изражајност, превазилажење треме, разумевање и конципирање јавног наступа као процеса комуникације, структуру говора, као и правилну употребу графике и видеа у оквиру јавног наступа.

Закључак

Библиотека као установа културе ужива велики углед у савременом друштву, пре свега због изузетног значаја за образовне процесе на различитим нивоима, али и због јединствене културолошке мисије коју вековима има. Модерно време јој додељује и улогу чувара демократије у друштву, која се остварује кроз право сваког појединца на једнак приступ информацијама и знању, а она ову значајну улогу може да испуни једино повезивањем са другим појединцима и организацијама које делују у локалној заједници. Зато је један од главних принципа на којима почива рад НБ „Стефан Првовенчани” Краљево неговање сарадње са дугогодишњим партнерима, као и отворен однос према успостављању нових видова кооперације у циљу креирања што разноврснијих програма које ће понудити, пре свега деци и младима. Пројекти који су у претходном периоду реализовани, обезбедили су Библиотеци статус једног од најзначајнијих центара неформалног образовања у локалној заједници и допринели су повећању њене видљивости и угледа међу омладином.

Извори и литература

1. Crnogorac, Vesna. *Javne biblioteke i demokratija*. Beograd: Clio, 2018.
2. Higin, Sjuzan I. *Javne biblioteke i službe za mlade*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2009.
3. „Izveštaj o radu Biblioteke u Kraljevu za 2022. godinu.” Arhiva Narodne biblioteke „Stefan Prvovenčani” Kraljevo.
4. „Izveštaj o radu Biblioteke u Kraljevu za 2023. godinu.” Arhiva Narodne biblioteke „Stefan Prvovenčani” Kraljevo.
5. *Vek i po biblioteke u Kraljevu: Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani” Kraljevo: 150 godina*. Kraljevo: Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani”, 2018.
6. „Zakon o bibliotečko-informacionoj delatnosti.” *Službeni glasnik RS* br. 52 (2011) i 78 (2021). <https://nb.rs/wp-content/uploads/2024/06/Zakon-o-bibliotecko-informacionoj-delatnosti-21.pdf>. (na ćirilici)

NETWORKING OF THE PUBLIC LIBRARY “STEFAN PRVOVENČANI” IN KRALJEVO WITH OTHER LOCAL COMMUNITY ORGANIZATIONS FOR THE BENEFIT OF CHILDREN AND YOUTH

Summary

This paper presents programs and workshops ran at the Public Library “Stefan Prvovenčani” in Kraljevo, which were organized and implemented as a result of the Library’s cooperation with different organizations and institutions operating in the local community. The importance of nurturing traditional partnerships with numerous educational and cultural institutions in Kraljevo was emphasized, as well as openness towards establishing new forms of cooperation with the aim of creating the most diverse programs for children and young people. In such a way, the Library activities have been expanded and improved, and its visibility in the local community increased, which has resulted in greater participation of youth in its work.

Keywords: library, library project, library projects for youth, traditional partnerships, new forms of cooperation

Ivana Đikić
Jelena Krunić Slavković
Marija Simović